

زیست‌بوم پژوهش‌های علوم اسلامی

را در فضای مجازی ترسیم می‌کنیم

گفت‌وگوی اختصاصی ره‌آورد نور با رئیس جدید مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمدحسین بهرامی

اشاره

بسم الله الرحمن الرحيم. بنده در سال ۱۳۶۸ در مدرسه شهیدین قم طلبه شدم و تا دروس سطح حوزه را در این مدرسه تحصیل کردم. به مرور بعد از سطح هم وارد دروس آزاد حوزه قم شدم و از محضر اساتید بزرگواری همچون حج اسلام: موسوی تهرانی، اعتمادی (ره) و احمدی میانجی (ره) بهره بردم. یکی از ظرفیت‌های خوب مدرسه شهیدین بحث آشنایی طلاب با زبان انگلیسی و آموزش کار با کامپیوتر بود. همین امر باعث شد سریع‌تر از طلبه‌های دیگر سراغ کامپیوتر بروم. از سال ۱۳۷۵ در کنار فراگیری دروس حوزوی، از طریق مؤسسه امام خمینی (س) به تحصیل در رشته فوق لیسانس پیوسته الهیات و معارف اسلامی مشغول شدم و بعد از به اتمام رساندن آن، در واحد تربیت مدرس دانشگاه قم پذیرفته شدم و مدتی بعد هم در رشته قرآن و حدیث مقطع دکتری تحصیلات خود را ادامه دادم و حدود سال ۱۳۷۹ از رساله دکتری خود دفاع کردم.

سال ۱۳۷۲ در مرکز آموزش نور دوره‌های آشنایی با کامپیوتر را گذراندم. به خاطر دارم که دوره ویژه کامپیوتر و دوره برنامه‌نویسی از جمله "فاکس پرو" را خدمت حجت‌الاسلام سالاریان (رحمت الله علیه) گذراندم.

در همین ایام، شرایطی پیش آمد و با مرکز نور به صورت پاره‌وقت شروع به همکاری کردم. سال ۱۳۷۷ با آمدن اینترنت، شبکه اطلاع‌رسانی نور راه‌اندازی شد و در کافی‌نت آنجا به عنوان متصدی کافی‌نت این مرکز مشغول کار شدم. در آن موقع، آشنایی مراجعان با اینترنت خیلی کم بود و بیشتر در مورد ماهیت و کارکرد این شبکه پرسش داشتند و دغدغه‌شان این بود که چطور می‌توانند در اینترنت مطالب مورد نیاز خود را بیابند. بالأخره، آن زمان محتواها بسیار محدودتر و دسترسی‌ها نیز سخت‌تر بود؛ ضمن اینکه جست‌وجوگرها با قوت و گستردگی زمان حاضر وجود نداشتند و محتوای فارسی هم خیلی محدود بود. در هر حال، آنجا کار خودمان را شروع کردیم و به مرور به عنوان مدیر با وبگاه حوزه‌نت مرکز نیز همکاری نمودیم و مشغول طراحی و راه‌اندازی سایت نورمگز و نورلایب شدیم. مدتی بعد، مدیر شبکه اطلاع‌رسانی نور، قائم‌مقام مدیر مرکز و بعد هم معاون پژوهشی مرکز شدم. در کنار اینها، چون دکترای قرآن و حدیث داشتیم، به عنوان عضو هیئت علمی جامعه المصطفی العالمیه پذیرفته شدم و آنجا هم طی دو دوره، مدیر گروه علمی حدیث بودم. سه دوره عضو هیئت مدیره انجمن حدیث حوزه و مدتی مدیر گروه مرکز تخصصی حدیث حوزه بودم. بیشتر مطالعات و تدریس‌های بنده در مراکز حوزوی و دانشگاهی و مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری، معطوف به رشته حدیث و علوم حدیث است.

● حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمدحسین بهرامی، سال ۱۳۵۴ در تهران متولد شد. ایشان دانش‌آموخته حوزه علمیه قم و فارغ‌التحصیل دکترا در رشته علوم قرآن و حدیث از واحد تربیت مدرس دانشگاه قم، بیش از بیست سال است که با مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) در رده‌های مختلف مدیریتی و پژوهشی همکاری می‌کند و همچنین، دارای کرسی تدریس در دانشگاه و نهادهای حوزوی و سابقه چند سال معاونت فناوری اطلاعات مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه قم است. نگارش مقالات متعدد علمی و پژوهشی، مدیریت و مشارکت فعال در طراحی، تولید و توسعه محصولات فناورانه، از جمله آثار به‌جای مانده از ایشان است. از جمله مسئولیت‌های اجرایی و فرهنگی حجت‌الاسلام بهرامی، می‌توان به این موارد اشاره کرد:

● مسئولیت‌هایی در مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (مانند: قائم‌مقام ریاست مرکز، قائم‌مقام معاون پژوهش، معاون پژوهش، معاون شبکه اطلاع‌رسانی نور، مدیر گروه پژوهشی حدیث، عضو هیئت مدیره شرکت نور رایانه سپهر)؛ مدیر پژوهشکده فناوری اطلاعات و علوم اسلامی وابسته به مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی؛ عضو هیئت علمی جامعه المصطفی العالمیه و مدیر گروه علمی تربیتی حدیث؛ عضو هیئت مدیره انجمن حدیث حوزه؛ مدیر گروه علمی مرکز تخصصی حدیث حوزه؛ دبیر شورای فضای مجازی حوزه علمیه؛ نماینده مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه در کمیته محتوای مرکز ملی فضای مجازی؛ شرکت در برگزاری نمایشگاه‌های مختلف داخلی نرم‌افزارهای علوم اسلامی و نمایشگاه‌های خارجی فناوری اطلاعات مانند جی‌تکس دویی و کتاب فرانکفورت المان.

● دکتر بهرامی اکنون پس از پایان دوره ریاست جناب حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر حمید شهریاری بر مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور)، با حکم مقام معظم رهبری، حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای - مد ظله العالی - به عنوان رئیس این مرکز انتخاب شدند و از ابتدای سال ۱۳۹۹ شروع به کار کردند. در این فرصت، گفت‌وگویی اختصاصی با ایشان انجام شده است که به نظر خوانندگان فرهیخته فصلنامه ره‌آورد نور می‌رسد.

● با تشکر از اینکه وقت خود را در اختیار فصلنامه قرار دادید، لطف کنید کمی از کارنامه علمی و فعالیت‌های پژوهشی و مدیریتی خودتان بیان بفرمایید.

دیگران قرار می‌دهند، تأثیرات محسوسی روی حاکمیت کشورها ایجاد می‌کنند.

بنابراین، کسی که ابزارهای فضای مجازی در حوزه آموزش و پژوهش را در اختیار داشته باشد، می‌تواند بسیار مؤثر و فعال باشد و جریان امور را به دست بگیرد و به سمت‌وسویی که می‌خواهد ببرد. اگر ما در کشور آستین بالا زنیم و جریان سالم و راهبری این کار را به دست نگیریم، به دست دیگران می‌افتد به دست کسانی که معلوم نیست چه اهدافی را برای ملت و کشور ما دنبال می‌کنند و ما ناگزیر باید پیرو برنامه‌های آنان باشیم. پس، ما به شدت تحت تأثیر این فضا و ابزارهای آن هستیم و میزان و نوع فعالیت‌های ما و آینده سازمان‌های ما را می‌تواند رقم بزند.

به هر حال، یک قطار سهمگینی دارد در فضای مجازی حرکت می‌کند و نیازهای جدید هم درست کرده است. باید زودتر به فکر تأمین نیازهای خود در این عرصه باشیم و آمادگی لازم و کافی داشته باشیم؛ اما اگر غفلت کنیم و شتاب بگیرد، ممکن است دیگر نتوانیم به آن برسیم. الان شما وضعیت فعلی را نگاه کنید؛ بعد از قضیه شیوع ویروس کرونا، خیلی از مؤسسات، نهادها و مراکز آموزشی و غیرآموزشی کشور مجبور شدند که خدمات خود را به صورت اینترنتی عرضه کنند. معلوم نیست فردا چه اتفاقی بیفتد. به همین جهت، ما باید آمادگی لازم و حداکثری را برای مواجهه و بهره‌گیری از این فضا و اقتضات و نیازمندی‌های آن داشته باشیم تا در عمل، بهره‌برداری حداکثری و آسیب حداقلی اتفاق بیفتد.

تحلیل شما از وضعیت فعلی فناوری اطلاعات و ارتباطات و به‌طور کلی، فضای مجازی و آینده آن چیست؟

امروزه به نظرم برای پاسخ گفتن به این سؤال، خیلی نیاز نباشد کسی متخصص این حوزه باشد. واقعیتی که ما با آن مواجه هستیم، این است که موضوع فناوری ارتباطات و اطلاعات و فضای مجازی تمام شئون زندگی ما را تحت تأثیر قرار داده و مسائل مختلف خانوادگی، مالی، تجاری، مذهبی، علمی و آموزشی همه اینها به شدت تحت تأثیر موضوع فناوری اطلاعات و ارتباطات است و به صورت واقعی در فضای مجازی دنبال می‌شوند و سروسامان می‌یابند. هر مقدار ما در این فضا قوی‌تر باشیم، یعنی سرنخ و راهبری این فضا به دست خودمان باشد، می‌توانیم از آن بهره‌مندی حداکثری داشته باشیم و از ظرفیت آن به صورت حداکثری برای حل مشکلات خویش و سروسامان دادن کارهایمان استفاده کنیم؛ اما هر چقدر در این حوزه ضعف داشته و تأخیر داشته باشیم و سرنخ و راهبری کار دست دیگران باشد، مشکلات بیشتری داریم. راهبری کار، دست کسی است که سامانه دست اوست؛ راهبری کار، دست کسی هست که اطلاعات و مدیریت تراکنش‌های اطلاعاتی دست اوست. هر کسی که بتواند سریع‌تر این فضا را به دست بگیرد و کار را پیش ببرد، راهبری آن حوزه را به دست گرفته است. شما اگر ابزار آموزشی خوبی داشته باشید، می‌توانید جریان آموزشی را هدایت کنید. همچنین، اگر ابزار پژوهشی خوبی داشته باشید، می‌توانید جریان پژوهشی را به خوبی هدایت نمایید. امروزه، با وجود فضای مجازی مرزهای میان کشورها برداشته شده و از طریق ابزارهایی که در اختیار

تیف وسیعی از دانش‌ها را در محتوای خودمان داریم که امروزه در دسترس نیستند. پس، نباید فکر کنیم صرف ارائه اطلاعات در قالب نرم‌افزار یا وبگاه، کافی است و این کار، به مفهوم این نیست که ما همه اطلاعات یک دانش را ماشینی کرده‌ایم و دیگر کار تمام شده است؛ نه این طور نیست. هنوز خیلی از پردازش‌ها وجود دارد که می‌شود روی محتوا انجام داد و ما هنوز سراغ آنها نرفته‌ایم. البته به برکت کارهای داده‌کاری و هوش مصنوعی و ابزارهای جدید، فضاهای بسیار گسترده‌ای پیش روی ما گشوده شده و خواهد شد

این محتوا تأثیر مهمی دارد؛ یعنی ما نمی‌توانیم به تصور اینکه محتوا خیلی مهم است، از اپلیکیشن و دیگر ابزارهای فناورانه غافل شویم؛ زیرا اگر اندکی قالب را دستکاری کنیم، ممکن است از فضای پژوهشی به فضای آموزشی نزدیک شود و یا از حالت اسلامی به فضای بی‌بندوباری تبدیل گردد. این مطلب، نشان می‌دهد که ابزار در انتقال و عرضه محتوا سهم بسزایی دارد. بنا بر این به طور کلی، به نظرم ابزار و محتوا از هم جدا نیستند و هر دو، جزء ماهیت این فضا هستند و هرکدام به نوبه خود بسیار مهم و اثربخش است. اگر ابزار و قالبی از محتوای خوب برخوردار نباشد، یا به ابتدال کشیده می‌شود و یا اینکه به سرانجام نمی‌رسد. هرکدام از این ابزارهایی که ما می‌بینیم، یک بدنه علمی و محتوایی با ابعاد مختلف پشت آن قرار دارد و آن ابزار را راهبری می‌کنند. از آن طرف، اگر شما فقط دیتا و محتوا داشته باشید و بخواهید به این بسنده کنید، یک دفعه می‌بینید که دیتا را در اختیار دارید، ولی مرجعیت مباحث اسلامی در دست کسی افتاده که ابزار خوبی طراحی کرده و با یک دیتای حداقلی و یا حتی مخدوش و

برخی می‌گویند امروزه قدرت و اصالت در اختیار ابزار است. به همین جهت است که ابزارهایی مثل اپلیکیشن‌ها، بسترهای شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های وبی و ابزارهای نرم‌افزاری مانند زبان‌های برنامه‌نویسی، به‌ویژه در گستره هوش مصنوعی، به عنوان زیربنای فضای مجازی در حال توسعه است. بعضی دیگر نیز اصالت را به اطلاعات می‌دهند و محتوا را زیربنای این فضا می‌دانند. جنابعالی هم به این تفکیک قائل هستید یا اینکه فکر می‌کنید این دو مکمل یکدیگرند؟

اختلافی در یک حوزه دیگر هست که برای روشن شدن بحث، بنده ابتدا آن را توضیح می‌دهم؛ شاید مقداری با این فضا هم ارتباط داشته باشد. یک اختلافی در خصوص تعریف فضای مجازی وجود دارد که اصالتاً فضای مجازی به چه معناست. کسانی که در زمینه مباحث فنی کار می‌کنند، می‌گویند فضای مجازی، شبکه‌ای از سرورها و روابط و پروتکل‌های دادوستد دیتاست که این ساختار شبکه مجازی است، که در داخل کشور، این فضا به سوی تولید

شبکه ملی اطلاعات می‌رود. فضای مجازی، در واقع، امتداد فضای فیزیکی ماست؛ یعنی روابط انسانی ما تا کنون یک بُعدی داشته و حالا یک بعدی هم به آن اضافه شده است. اینکه این فضا با چه ابزاری ظهور و بروز دارد، موضوع دوم است و حقیقتی که اتفاق افتاده و ما را تحت تأثیر قرار می‌دهد، طیفی از روابط انسانی و مسائل اجتماعی است که پدید می‌آید؛ ولی امثال ما که خودمان را

غیر متقن، توانسته مخاطب را به خودش جلب کند. بحث اهمیت و ارزش ابزار و محتوا، بحثی دامنه دار و چالشی فنی - پژوهشی است که ما در این مرکز هم با آن مواجه هستیم و پاسخ به این سؤال که آیا غلبه باید با مسائل پژوهشی باشد یا مباحث فنی و ابزاری؟ به نظر بنده شما نمی‌توانید یکی از این دو طرف را

فرهنگی تر می‌دانیم، صرفاً از زوایه فنی به بحث فضای مجازی نگاه نمی‌کنیم؛ بلکه بُعد محتوا نیز برای ما خیلی اهمیت دارد؛ هرچند ابزار نیز سهم خودش را در تأثیرگذاری دارد؛ اما از دید ما آن چیزی که غلبه دارد، محتواست که مثلاً در فضاهایی مثل ویکی‌پدیا وجود دارد؛ ولی ابزار فنی ویکی‌پدیا نیز در شکل‌گیری

نرم افزارهای کاربردی اسلامی، این طیف میانه هستند.

در بحث تعامل میان ابزار و اطلاعات، به نظر می‌رسد با تکامل ابزار ارائه اطلاعات نیز دگرگون می‌شود. یک نمونه آشکارش در مرکز، همین نرم‌افزار جامع فقه نسخه ۳ است که در واقع، ما این اطلاعات غنی شده را با ابزاری به‌روزتر عرضه کرده‌ایم. در مورد همراهی مرکز با ابزار و امکانات فناوری جدید و عرضه محتواهای علوم اسلامی در قالب‌ها و ابزار روزآمدشده چه برنامه‌های دیگری دارید؟

واقعیت این است که اطلاعات ما در مرکز هنوز خیلی جای فرآوری و غنی‌سازی دارد؛ یعنی ما هنوز همه اطلاعات نهفته در علوم اسلامی را که در اختیار داریم، نتوانسته‌ایم عرضه کنیم. برای روشن شدن بحث، یک مثال می‌زنم. دوستان ما در مرکز یک کاری انجام دادند و آن، قابلیت تجمیع آیات مرتبط است؛ یعنی همه آیات قرآن را که در این هزار سال در تفاسیر تفسیر شده، به صورت مفهومی به هم وصل کرده‌اند؛ به طوری که شما با دیدن این منظومه دچار شگفتی می‌شوید خوب این کار ابزار جدید و هوش مصنوعی است. این به این معنا است که متون و مواردی با آیات مرتبط می‌شود که در نگاه اول، هیچ واژه مشترکی از آیه در آن متن نیست؛ ولی وقتی خوب دقت شود، از نظر معنا

ترجیح دهید؛ یعنی اگر ما رویکرد پژوهشی پیدا کنیم و امور فنی را یک مجری صرف بدانیم، حتماً در گام‌های بعدی دچار چالش می‌شویم. امروزه خیلی از مسائل محتوایی به وسیله ابزارهایی که الزاماً محتوا محور نیست، حل و فصل می‌شوند. برای مثال، گوگل یکسری ابزارهایی درست کرده که شما با به‌کارگیری آن مثلاً در حوزه فقه می‌توانید یک خروجی خیلی ارزشمند بگیرید. پس، لازم نیست آن کسی که ابزار تولید کرده، متخصص در محتوا هم باشد یعنی مثلاً فقیه یا فیلسوف باشد. با این توضیح، باید گفت هم مسائل فنی خیلی مهم است و هم از آن طرف، نباید مباحث مربوط به پژوهش و گستره محتوا را تضعیف کرد. این دو، باید با هم باشند تا خروجی مطلوبی بدهند.

به نظرم یکی از نقاط برجسته و مهم مرکز که از جمله توفیقات این مرکز به شمار می‌رود و در کمتر جایی دیده می‌شود، این است که متخصص فنی و مهندس برنامه‌نویس در کنار طلبه فاضل و فرهیخته چنان با یکدیگر مانوس و همکار شده‌اند که در سالها تجربه و دانش اندوختی به درک مشترک رسیده و دانشی میان رشته‌اید را پدید آورده است که اکنون از سرمایه‌های مرکز نور به حساب می‌آند و ما آن را قابل تدریس و ارائه می‌دانیم. به طوری که در غیر از این مجموعه شما اگر بهترین مهندسان برنامه‌نویس و بهترین پژوهشگران و فضایی حوزه را کنار هم جمع کنید، محصول مورد نظر به دست نمی‌آید. ما در مرکز یک عده از طلبه‌ها را داریم که منطق کامپیوتر و فضای مجازی را خیلی خوب بلد هستند و از سوی دیگر، یک عده از مهندسان را داریم که با مباحث صرف و نحو و علوم اسلامی آشنایی خوبی دارند. و در این میان انبوهی از تجربیات و راه‌های فناورانه طی شده سی ساله‌ای در دسترس ماست که گنج ذی‌قیمتی را برای تولید محتواهای رقومی و عرضه آنها در فضای مجازی در اختیار مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی قرار داده است. در واقع، این سه ضلع از مهندسان، طلبه‌ها و تجربیات و اندوخته‌ها هستند که تولیدکننده نرم‌افزارهای مرکز هستند؛ البته کم نیستند محققان صرف که به ما کمک می‌کنند، ولی خودشان هم نمی‌دانند که فرایند تحقیقاتشان در چه جایی تأثیر می‌گذارد و یا آن برنامه‌نویسانی که کار فنی انجام می‌دهند، ولی نمی‌دانند تأثیر کارشان چیست و چرا این گونه می‌نویسند، اینها اگر چه در تولیدات نور به صورت مستمر یا غیر مستمر همکاری و همراهی دارند اما تولیدکننده محصولات نور نیستند؛ بلکه در مرکز، طیفی از مهندسان و محققان وجود دارند که بر هر دو حوزه فنی و علمی، آشنایی دارند و تجربیات و سوابق تولیدات نور در اختیار آنان است. راهبر ما برای تولید

به نظرم منابع انسانی و دیتاهای

مورد اطمینان که در محصولات نور

گردآوری شده و نام و نشان معتبری

که تولیدات این مرکز پیدا کرده

است، همگی از دارایی‌های بسیار مهم

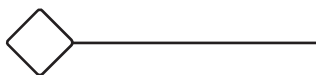
ماست که در این سه دهه جمع‌آوری

شده و در مرکز ایجاد شده است و

باید ما همواره شاکر و قدردان همه

این زحمات و کارهای انجام‌شده در

مرکز باشیم

محصولات تولیدی مرکز نور شکل می‌گیرد. این مطلب، واقعیتی است که ما در فضای بیرون با آن مواجه هستیم و نمی‌توان آن را انکار کرد. این نتیجه مبارک، ثمره تلاش همه دوستانی است که در طی این سالیان در مرکز نور زحمت کشیده‌اند.

بنده چند روز پیش در جلسه‌ای خدمت بعضی عزیزان نکته‌ای را عرض کردم و آن اینکه تولیدات نور اولاً از نظر محتوا و ثانیاً از نظر کاربری و بازیابی اطلاعات اطمینان مخاطب را جلب کرده است و گفتم وقتی محصولی مثل جامع فقه از سوی مرکز نور تولید می‌شود، پژوهشگران، طلاب و اساتید و حتی مراجع و بزرگان ما، بدون هیچ دغدغه‌ای از محتوای آن استفاده می‌کنند. اگر یک کتاب از یک ناشر گمنام چاپ شود، کسی که کتاب را دست می‌گیرد، اول دقت می‌کند که انتشارات این ناشر قابل اتکا هست یا نیست و با چند نفر در این باره صحبت می‌کند؛ اما نگرش کاربران و مخاطبان ما به نرم افزارهای نور، این طور نیست و به محصولات مرکز، اطمینان خیلی خوبی وجود دارد و این اطمینان، به برکت سه دهه فعالیت عالمانه در مرکز اتفاق افتاده است و بسان یک تولید کننده و ناشر طراز اول در حوزه نشر دیجیتال فعالیت می‌کند و در کار خودش، دومی ندارد و خریداران با خیال راحت اقدام به تهیه محصولات نور می‌نمایند. همان طور که عرض کردم، همه این اتفاقات، مبتنی بر آن تلاش عالمانه و دقت بالایی است که طی سه دهه فعالیت در مرکز به خرج داده شده است.

به نظرم منابع انسانی و دیتاهای مورد اطمینان که در محصولات نور گردآوری شده و نام و نشان معتبری که تولیدات این مرکز پیدا کرده است، همگی از دارایی‌های بسیار مهم ماست که در این سه

با هم ارتباط دارند. این هم یک نوع غنی‌سازی اطلاعات است؛ یعنی شما به وسیله ماشین از دانش مصرح، یک دانش غیرمصرح استخراج کرده‌اید.

بنابراین، می‌توان گفت طیف وسیعی از دانش‌ها را در محتوای خودمان داریم که امروزه در دسترس نیستند. پس، نباید فکر کنیم صرف ارائه اطلاعات در قالب نرم‌افزار یا وبگاه، کافی است و این کار، به مفهوم این نیست که ما همه اطلاعات یک دانش را ماشینی کرده‌ایم و دیگر کار تمام شده است؛ نه این طور نیست. هنوز خیلی از پردازش‌ها وجود دارد که می‌شود روی محتوا انجام داد و ما هنوز سراغ آنها نرفته‌ایم. البته به برکت کارهای داده‌کاری و هوش مصنوعی و ابزارهای جدید فضاهای بسیار گسترده‌ای پیش روی ما گشوده شده و خواهد شد. پس، محتوا صرفاً آن چیزی نیست که در قالب کتاب نوشته شده و عرضه آن نیز در یک نرم‌افزار یا وبگاه، به معنای اتمام کار نیست. خیلی کارها هست که می‌شود با ابزارهای فناورانه روی این دیتا انجام داد و هر روز، محتواهای جدیدی را تولید کرد و ارائه نمود تا نتایج درخشان و قابل قبولی به دست آید.

ارزیابی و تحلیل شما از سه دهه فعالیت مرکز نور و برون‌دادهای آن چیست؟

این ارزیابی، مبتنی بر مشاهدات بیرونی است؛ چون بنده خودم اجمالاً در حوزه آموزش و پژوهش در حوزه علمیه درگیر بوده و هستم و از کارهای جاری این فضا اطلاع دارم، به راحتی می‌توانم ادعا کرد که امروزه هیچ فعالیت آموزشی، پژوهشی و ترویجی در سطح حوزه و علوم اسلامی انجام نمی‌شود، مگر اینکه اصل یا بخشی از مقدمات آن، هرچند اندک، با استفاده از ابزارها و

موفق عرضه کنند. این موضوع، نشان می‌دهد که جامع حدیثی نوشتن، فقط به گردآوری احادیث نیست؛ خیلی از کتاب‌ها توسط دیگران نوشته شد؛ اما بعد از مدتی، از بین رفت و ماندگار نشد.

کارهایی که در مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی انجام می‌شود، از جنس جوامع حدیثی است؛ یعنی کارهایی است که تهیه و آماده‌سازی آن، به ابعاد مختلف دانش نیاز دارد تا بتواند یک محصول جامع و مفید فراهم بیاید؛ مانند جامع فقه. این نرم‌افزار که نسخه سوم آن هم تولید شده، صرفاً یک انبار آثار فقهی نیست؛ بلکه خیلی از دانش‌های فقهی باید پشتوانه آن باشد تا وقتی یک فقیه این نرم‌افزار را می‌بیند، احساس رضایت و پسند کند و کار خودش را در این محیط دنبال نماید و به نتیجه برساند. در حوزه علوم اسلامی ما خیلی روی روش‌شناسی آن کار نکردیم؛ یعنی نیامدیم بگوییم کسی جامع حدیثی می‌خواهد بنویسد، چه ابعادی را باید مورد توجه قرار دهد. اینها یک مقدار دانش‌های ارتكازی بوده است. در حوزه فناوری، ضرورت توجه به این ابعاد خیلی بیشتر از قبل شده است؛ ولی باز ما این دانش را به شکل مکتوب و مدون نداریم؛ یعنی الآن بر فرض اگر کسی بخواهد فرایند تولید نرم‌افزار را در مرکز نور یاد بگیرد، هنوز خودمان یک سرفصل مشخص و مدون راضی کننده ای نداریم که بتوانیم در طی دو یا چند واحد درسی آن را آموزش بدهیم، اگر چه تجربیات بسیاری در اختیار است اما به صورت کلاسیک و آکادمیک تدوین نشده است.

پژوهشگران ما در مرکز نور، پژوهش‌های خاصی را برای حل مسائل جامعه انجام نمی‌دهند؛ بلکه پژوهش‌هایی را سامان می‌دهند که محققان در همه زمینه های علوم اسلامی می‌توانند در راستای مقاصد خود از آنها بهره برداری کرده و بهترین استفاده را ببرند.

خدمت رسانی به همه پژوهشگران با ابزار فناورانه، آسان سازی دست یابی به مفاهیم و موضوعات در گستره علوم اسلامی و کاستن از زحمت و رنج تتبع و منبع یابی و تسریع در امر کاوش و تولید علم از اهداف پژوهشگران ماست. اما محققان ما خود نیز باید از پژوهشگران فاضل، متبحر و مورد وثوق جامعه علمی و حوزوی باشند؛ از همین

● دهه جمع‌آوری شده و در مرکز ایجاد شده است و باید ما همواره شاکر و قدردان همه این زحمات و کارهای انجام‌شده در مرکز باشیم. البته ما به آنچه داریم راضی نیستیم و به نظرم باید تلاش بیشتری کرد و هر روز یک قدم به جلو برداشت. در واقع، انتظار ما از خودمان بسیار بیشتر از داشته‌های ارزشمندی است که داریم و با توجه به ظرفیتی که در محتوای علوم اسلامی و توانمندی‌های فناورانه که در مجموعه دوستان مرکز سراغ داریم، انتظار ما خیلی بیشتر از اینهاست و امیدواریم که بیش از پیش این ظرفیت‌ها و توانمندی‌ها به فعلیت برسد.

فضای پژوهشی مرکز را چگونه می‌بینید؟

● پژوهش در مرکز، یک پژوهش منحصر به فرد است. بر خلاف آنچه بسیاری از مخاطبان ما و حتی بعضی بزرگان تصور می‌کنند، فعالیت‌های مرکز هرگز بدون پژوهش اتفاق نمی‌افتد؛ به عنوان مثال، اگر شما در حوزه علوم حدیث بخواهید یک جامع حدیثی عرضه کنید، در ظاهر کار پیچیده‌ای نیست؛ چون اگر کسی زحمت بکشد و حجم بسیاری از احادیث را با دسته‌بندی خوبی ارائه نماید، حاصل کارش را می‌توان به عنوان یک جامع حدیثی منتشر کرد؛ ولی در اینجا یک نکته مهم وجود دارد و آن این است که جوامع حدیثی مانند کتاب شریف کافی، اگرچه در ظاهر خیلی به بحث‌های فقه الحدیثی و دلالتی نپرداخته و مجموعه‌ای از احادیث را با یک دسته‌بندی خاصی عرضه کرده، ولی این مطلب در مورد آنها قابل توجه است که نویسندگان جوامع حدیثی ما، هم رجالی بودند و هم فقیه؛ یعنی در دوره خودشان سرشناس، متبحر، کتاب‌شناس و علامه ذوالفنون بودند تا توانستند یک جامع حدیثی

در مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، در خصوص عرضه برخط محتوا از سرعت لازم برخوردار نبوده‌ایم؛ ضمن اینکه در بهره‌مندی از دانش مخاطبان و تعامل با آنها برای تولید محتوا، باید همت بیشتری داشته باشیم؛ مثلاً در پایگاه جامع الأحادیث می‌توانیم در خصوص ترجمه احادیث، از مخاطبان خودمان کمک بگیریم؛ برای این منظور، باید شبکه‌ای از مخاطبان علاقه‌مند به فعالیت در این زمینه تشکیل دهیم. امروزه سایر کشورها در فضای وب، استفاده مطلوبی از ظرفیت مخاطبان خویش می‌برند؛ ولی ما کمتر سراغ بهره‌مندی از این ظرفیت‌ها رفته‌ایم

علوم دینی است. او باید این چالش‌ها را بشناسد و آنها را حل کند؛ نه اینکه بخواهد یک مسئله فقهی را حل کند و یا در بحث رجال دنبال این نیستیم که مشکل رجالی را حل کنیم؛ بلکه دنبال این هستیم که راه حلی ارائه کنیم تا رجالیون با استفاده از محصول ما بتوانند مسائل خودشان را به راحتی حل نمایند. این فرایند، خودش نیازمند یک کار پژوهشی چند بُعدی، جدی و عمیق و در عین حال توأم با آشنایی با فناوری است تا آن اعتماد و اتکای لازم برای کاربران و مخاطبان ما ایجاد شود و به راحتی و با خیال آسوده از تولیدات ما استفاده ببرند.

جناب عالی دست‌اندر کار چندین پایگاه اطلاع‌رسانی در مرکز نور هستید. در مورد آنها کمی توضیح دهید.

یک نکته راجع به پایگاه برخط وجود دارد و آن اینکه اگر بگوییم ما در برخط شدن تأخیر داریم، خیلی حرف گزافی نگفته‌ایم. ان‌شاءالله، در آینده حضور ما در فضای مجازی نسبت به گذشته، شتاب و روند بهتری به خودش خواهد گرفت. نکته دوم اینکه ما در پژوهش‌های خودمان در فضای مجازی بیشتر به انجام کارهای زیرساختی پرداخته‌ایم؛ این مطلب را در مورد چند پایگاه توضیح می‌دهم. مثلاً در وبگاه نور حدیث، این کار رعایت شده است یعنی خیلی از اطلاعات زیرساختی حدیث را که مورد نیاز حدیث‌پژوهان در این فضا بوده، توانسته‌ایم به صورت یکجا و یکپارچه فراهم

روست که مثلاً تولیدکننده نرم‌افزار رجال نور باید یک رجالی سرآمد باشد و یا تولیدکننده نرم‌افزار فقهی در مرکز باید تحت اشراف یک اهل فقه سرآمد و فاضل باشد و همین طور، سایر علوم و معارف اسلامی؛ به بیان دیگر، مجموعه محققان و فضایی که در مرکز مشغول به کار هستند، یک جنس پژوهش‌هایی را دنبال می‌کنند که خروجی آن، همین نرم‌افزارهایی است که همه می‌توانند از آن استفاده نمایند. این سبک پژوهش، در بیرون از اینجا خیلی شناخته شده نیست؛ یعنی بیرون از اینجا وقتی از مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نام می‌بریم، شاید برخی چنین تصور کنند که اینجا مرکز کامپیوتری علوم اسلامی است و تحقیقات خاصی در آن انجام نمی‌شود. این تلقی، ناشی از آن است که فضای پژوهشی مرکز نور را نمی‌شناسند و از گستره دانشی که لازمه سامان دادن به منابع و عرضه دیجیتال علوم اسلامی است، بی‌اطلاع‌اند.

پس، نگاه جناب عالی به پژوهش در مرکز نور، نگرشی غیرمتعارف، یعنی آمیخته با دانش فناوری است.

قطعاً همین طور است. پژوهشگر مرکز، باید مسلط به حوزه تخصصی خودش باشد و علاوه بر آن، یک دانش‌هایی را متناسب با فضای کامپیوتر و اینترنت و فضای مجازی داشته باشد؛ ضمن اینکه مسائلی که می‌خواهد حل کند، غیر از مسائلی است که ما در آن دانش‌ها دنبال آن هستیم؛ یعنی مسئله پژوهشگر ما، کمک به بازیابی اطلاعات و رفع مشکلات پژوهشگران، مبلغان و فراگیران

● محقق ایجاد می‌شود که در قالب‌های کاغذی و نشر مکتوب، اصلاً
 ● تصورش برای ما مشکل است که بتوانیم این حجم از اطلاعات را
 ● در خصوص یک حدیث گردآوری کنیم.

● الحمدلله، در حوزه قرآن کریم نیز همین اتفاق افتاده است و راجع
 ● به هریک از آیات قرآن، پرونده جامعی روی وبگاه جامع قرآنی
 ● داریم. در وبگاه تاریخ نیز راجع به افراد و اماکن و حوادث تاریخی،
 ● یک پرونده جامع به همین شکل ارائه کرده‌ایم. در حوزه لغت نیز
 ● کار خیلی بزرگی انجام شده است و دانش نهفته‌ای از کتاب‌های
 ● مختلف لغت جمع‌آوری شده و در قالب یک پایگاه عرضه شده
 ● است. این، مسیری است که ان‌شاءالله ادامه خواهد داشت و
 ● امیدواریم بتوانیم مرجعیت در حوزه مباحث علوم و معارف اسلامی،
 ● همچون: قرآن، حدیث، رجال، فقه و یا تاریخ را به نحو شایسته‌ای
 ● در محصولات وبی مرکز ایجاد کنیم تا کاربران و محققان، با خیال
 ● راحت به بانک‌های اطلاعاتی ما در فضای مجاری مراجعه کنند و
 ● نیازهای خودشان را برطرف نمایند.

● **با توجه به اینکه شما با جامعه المصطفی العالمیه نیز مرتبط**
 ● **هستید و برای طلاب خارجی تدریس می‌کنید، کارایی**
 ● **محصولات نور را برای طلاب خارجی چطور ارزیابی می‌کنید؟**
 ● در مدتی که ما با طلاب خارجی مواجهه و ارتباط داشته و داریم،
 ● مثل طلاب ایرانی به صورت جدی در حال بهره‌گیری از محصولات
 ● نور هستند؛ به خصوص برای کسانی که از ایران به کشور خودشان
 ● بازگشت می‌کنند، تسهیلات خیلی خوبی فراهم شده است که در
 ● گذشته، برای آنها فراهم نبود. اصولاً بردن کتاب از ایران به کشور

● کنیم. تقریباً تمام کتاب‌های حدیثی شیعه را اعراب زده‌ایم و این،
 ● چیزی است که در فضای نشر مکتوب هم هنوز چنین امری را
 ● سراغ نداریم و اگر الآن برخی متون حدیثی را با اعراب چاپ
 ● می‌کنند، بر اساس فعالیت‌های گروه اعراب این مرکز در حال
 ● شکل‌گیری است.

● مثلاً برچسب‌هایی را روی احادیث زده‌ایم. یکی از چالش‌های
 ● یک حدیث، نسخه‌های مختلف یک روایت است. یک حدیث،
 ● در کتاب‌های مختلف روایی آمده است که گاهی اسناد و یا متون
 ● آن با هم فرق می‌کند و یا ترجمه‌ها و شرح‌های متعدد بر متون
 ● روایی نوشته شده است. در پایگاه حدیث، همه این برچسب‌ها را به
 ● یکدیگر وصل کرده‌ایم؛ مثلاً به شما می‌گوید این حدیث، اولین بار
 ● در کتاب محاسن آمده و بعد در کافی، تهذیب و وسائل الشیعه ذکر
 ● شده است. بنابراین، شما می‌توانید سیر تطور و تحول اسناد و متون
 ● یک روایت، مانند تصحیف یا افتادگی برخی کلمات را در حدیث
 ● ببینید و یا به ترجمه‌ها و شرح‌های مختلف از یک روایت دسترسی
 ● داشته باشید؛ حتی الآن خیلی از احادیثی را که ترجمه مکتوب آنها
 ● وجود ندارد، در وبگاه حدیث ترجمه شده است.

● یکی از مباحث حدیثی، بحث فقه‌الحدیث است. برای ایجاد
 ● سهولت در این موضوع، بین وبگاه حدیث، نورلایب و نورمگز،
 ● نوعی ارتباط برقرار شده است؛ یعنی گزارشی به کاربران ارائه
 ● می‌دهیم که حدیث انتخابی شما در چه کتاب‌ها یا مقالاتی و در
 ● چه موضوعاتی مورد استشهاد قرار گرفته است؛ به این معنا که
 ● دیگران چه فعالیت‌های فقه‌الحدیثی در بحث‌هایی مثل: فقهی،
 ● کلامی و یا تفسیری خودشان در مورد این حدیث انجام داده‌اند. در
 ● نتیجه، یک پرونده جامعی از حدیث و اطلاعات پیرامونی آن برای

قوت پیشنهاد می‌کنید؟

ما در حوزه فناوری اطلاعات، دوره‌ای را گذرانیم که طی آن بر تولید محصول جهت استفاده کاربر از آن تأکید می‌شد. سپس، به فضای مجازی به معنای شبکه‌ای از روابط انسانی منتقل شدیم. در دوره فضای مجازی، مسیر تولید علم عوض شد؛ برای مثال، در ویکی پدیا تولید علم صورت می‌گیرد؛ ولی این تولید علم، در یک قالب شبکه‌ای و تعاملی اتفاق می‌افتد و بسیاری از این تعاملات، ارزشگذاری و وزن‌دهی می‌شوند؛ مثلاً فرض کنید که ما بتوانیم ارزشمندترین مقاله را بر اساس تعداد استناد یا شمار بازدید یا مسائلی از این قبیل شناسایی کنیم و آن را ارتقا دهیم. از این رو، یک مقدار نگرانی‌هایی داریم برای رفتن به سوی فضای مجازی و شبکه‌ای شدن تولید و توزیع علم؛ اما باید اهل خطرپذیری باشیم و برای بهره‌مندی بیشتر و مطلوب‌تر از این فضا تلاش کنیم. باید اعتراف کنیم که ما در مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، در خصوص عرضه برخط محتوا از سرعت لازم برخوردار نبوده‌ایم؛ ضمن اینکه در بهره‌مندی از دانش مخاطبان و تعامل با آنها برای تولید محتوا، باید همت بیشتری داشته باشیم؛ مثلاً در پایگاه جامع الأحادیث می‌توانیم در خصوص ترجمه احادیث، از مخاطبان خودمان کمک بگیریم؛ برای این منظور، باید شبکه‌ای از

مقصد، ضمن هزینه داشتن، به فراخور حال هر منطقه و یا به لحاظ جابه‌جایی و یا حساسیتی که روی مسائل دینی و مذهبی و سیاسی وجود دارد، چالش‌هایی را به وجود می‌آورد؛ ولی با شکل‌گیری محصولات وبی و دسترسی به نرم افزارهای نور از طریق فضای مجازی، وضعیت تحصیل آنها خیلی آسانتر شده است.

نکته جالب توجه اینکه گذشته از طلاب خارجی، امروزه طیف وسیعی از کاربران ما را مخاطبان و پژوهشگران خارجی تشکیل می‌دهند و بعد از برخط شدن محصولات نور، بر دامنه این دست از مخاطبان افزوده می‌شود و جامعه وسیعی از مخاطبان خارج از کشور را پوشش می‌دهیم. امروزه، حدود ۱۰ تا ۴۰ درصد مخاطبان ما را کاربران غیرایرانی تشکیل می‌دهند؛ مثلاً نزدیک به چهل درصد مخاطبان پایگاه نورلاب، خارج از کشور هستند و این، اتفاق جالبی است. همین طور، سایر وبگاه‌های مرکز کم‌کم دارد جای خودش را در جامعه جهانی باز می‌کند و ما در آینده می‌توانیم شاهد اتفاقات چشمگیرتر باشیم.

به نظر شما نقاط قوت و ضعف مرکز نور چیست؟ چه راهکاری برای برطرف کردن نقاط ضعف، و تقویت نقاط

متأسفانه، ما کمتر به تولید گفتمان علمی پرداختیم؛ یعنی کاری که در فصلنامه ره‌آورد نور انجام می‌شود و بسیار ارزشمند است. در بسیاری از موارد، به گزارش نتیجه‌نهایی اکتفا شده است؛ یعنی آن پژوهش‌هایی که در مرکز شکل گرفته تا آنها را به صورت یک خروجی، یعنی محصول دریاوریم، هنوز در قالب یک محصول علمی یا یک مقاله علمی - پژوهشی ارائه نشده است؛ مثلاً اینکه ما موضوع مشابه‌یابی روایات را بر اساس چه مبانی و اصولی انجام می‌دهیم. اگر چنین گفتمان علمی تولید کنیم، هم دیگران فرایند کار ما را می‌فهمند، هم به آن اتکا و اعتماد می‌کنند و هم نظرات تکمیلی و اصلاحی خویش را برای ما ارسال خواهند کرد

محصولات برون خط نیز دسترسی داشته باشد و بتواند نیاز خودش را به آسانی برطرف کند.

نوع نیاز و تقاضای مخاطبان ما نشان می‌دهد که هنوز عصر لوح فشرده تمام نشده است؛ البته باید عرض کنم که به مرور داریم نرم‌افزارهای دسکتاپ خودمان را ارتقا می‌دهیم و کاربران می‌توانند از طریق اتصال به اینترنت، محتوای فنی و علمی آن را ارتقا دهند و یا به منابع برخط متصل شوند و فرایند تحقیق و جست‌وجوی خویش را در منابع انبوه وبگاه‌های مرکز مثل نورلاب و نورمگز دنبال نمایند. همچنین، در گذشته ما نرم‌افزارهای خود را به صورت فیزیکی می‌فروختیم و عرضه می‌کردیم؛ ولی اکنون علاوه بر این روش، به صورت آنلاین نیز آنها را ارائه می‌کنیم و

مخاطبان علاقه‌مند به فعالیت در این زمینه تشکیل دهیم. امروزه سایر کشورها در فضای وب، استفاده مطلوبی از ظرفیت مخاطبان خویش می‌برند؛ ولی ما کمتر سراغ بهره‌مندی از این ظرفیت‌ها رفته‌ایم. بنابراین، به نظرم دو ضعف اساسی مرکز ما، یکی، ورود دیر هنگام به فضای مجازی و عدم استفاده از ظرفیت‌های این فضاست و دیگری، کم‌توجهی به ظرفیت‌های مخاطبانمان بود؛ اما در خصوص نقاط قوت، چنان‌که اشاره کردم، اتقان محتوا و کاربری آسان محصولات نور، از ویژگی‌هایی است که در گستره نرم‌افزارهای اسلامی کم‌نظیر است.

برخی معتقدند دوران لوح فشرده و نرم‌افزارهای دسکتاپی و برون خط تمام شده و باید به سوی محیط‌های برخط و اپلیکیشن‌های موبایلی حرکت کرد. نظر شما در این باره چیست؟

به نظر بنده، این طور نیست. نوع کارهای ما یک‌سری اقتضاتاتی دارد و ما همچنان به لوح فشرده و نرم‌افزارهای دسکتاپی یا برون خط نیازمندیم. البته باید اذعان کرد که دنیای ما به سوی برخط شدن و فضای ابری در حال حرکت است. ابزارها و دیتابیس‌ها نیز به سویی می‌رود که بتواند به یک سرور وصل شود و به شما خدمات دهد؛ یعنی به جای اینکه شما مثلاً ده هزار یا صد هزار جلد کتاب روی گوشی، تبلت یا نوت‌بوک خودتان داشته باشید، صرفاً از طریق اینترنت بتوانید با یک کتابخانه برخط ارتباط داشته باشید و در یک لحظه با جست‌وجوی سریع در حجم بسیار بالا کاوش کنید.

در ضمن، بعضی از قابلیت‌هایی که در فضای شبکه‌ای می‌توانیم ارائه کنیم، در فضای دسکتاپ اصلاً امکان‌پذیر نیست؛ مانند عرضه هم‌زمان متن و تصویر کتب که نیازمند حجم بالایی است. این امکان، یک اعتماد خاصی به کاربر می‌بخشد و به اتقان کار شما باور بیشتری پیدا می‌کند؛ فرض کنید اگر قرار باشد در نرم‌افزاری مثل جامع فقه، کل کتاب‌ها علاوه بر متنی، به صورت اسکن شده یا تصویری نیز در اختیار مخاطب باشد؛ بدیهی است که چنین چیزی ممکن نیست. و یا اینکه شما بخواهید کل محتوای متنی و تصویری پایگاه مجلات تخصصی نور را که مشتمل بر چندین میلیون صفحه اسکن شده است، آنها را در اختیار کاربران قرار بدهید. آیا چنین چیزی امکان‌پذیر است؟ به نظر می‌رسد که اصلاً امکان ندارد. پس، رفتن به فضای شبکه‌ای، یک اولویت و ترجیح است؛ ولی با توجه به محدودیت‌ها و جنس کارهایی که ما داریم، مثل نیاز به جست‌وجو در منابع محدود، لازم است که کاربر به

چه برنامه‌ها و نقشه راهی برای آینده مرکز نور در نظر دارید؟

در خصوص فعالیت‌های آینده مرکز، ما در حال تدوین برنامه بلندمدت هستیم. داشتن یک برنامه پنج‌ساله برای مرکز، یکی از اولویت‌های ماست. از مهم‌ترین نکاتی که دنبال تحقق آن هستیم، این است که بتوانیم زیست‌بوم پژوهش‌های علوم اسلامی را در فضای برخط ترسیم کنیم و چرخه کامل آن را ایجاد نماییم؛ یعنی باید محتواهای ما به صورت جامع در فضای مجازی عرضه شود. امروزه بخشی از محتوا را در قالب وب ارائه کرده‌ایم و بخشی از آن هم ممکن است به شکل مطلوب ارائه نشده باشد. متأسفانه، ما به تولید یا تقویت ابزارهای کمک‌پژوهشی کمتر پرداختیم؛ درحالی‌که مخاطبان ما به‌شدت به چنین ابزارهایی نیاز دارند؛ مثل اینکه کاربر بخواهد تمام نیازهای تحقیقاتی خودش را یکجا در دسترس داشته باشد. اینها نیازمند یکسری سرویس‌های خاص است تا محقق به‌آسانی بتواند متن، لغت، حدیث یا آیه مورد نظرش را به دست بیاورد و همه نیازمندی‌های خودش را در همان صفحه یا فضای پژوهشی دریافت کند و یا بتواند آنها را با دیگران به اشتراک بگذارد.

اگر مخاطب ما نیاز دارد که پژوهش‌های خود را در یک جا گردآوری کند و یا آن را با دیگران به اشتراک بگذارد، ولی ما او را به فضاهای دیگر سوق بدهیم، چالش‌های او بیشتر خواهد شد. اگر بتوانیم مجموعه این زیست‌بوم را یکجا ایجاد کنیم و تمام جوانب و نیازهای پژوهشی کاربر را در یک فضای واحدی برطرف نماییم، در کار خویش موفق خواهیم بود. یکی از امکانات مهم، بحث شبکه‌های اجتماعی بین مخاطبان ما، به‌خصوص محققان علوم اسلامی است که در همین حوزه تعریف می‌شود. همچنین، توجه به کاربرمحوری در تولید محتوا، در همین چرخه تعریف می‌شود. اینها از جمله سرفصل‌های مهم فعالیت ماست.

گردآوری منابع دیجیتال، یک امر بسیار مهم است. ما سرمایه‌گذاری بسیار بزرگی کرده‌ایم و امروزه مهم‌ترین منابع علوم اسلامی را بادقت در اختیار پژوهشگران خود قرار داده‌ایم؛ ولی حجم بسیار بیشتری از منابع هست که ما هنوز نتوانستیم آنها را رقمی‌سازی کنیم و در معرض استفاده دیگران قرار بدهیم. با توجه به فناوری‌های نوین، به نظر می‌رسد که با شتاب و سرعت بسیار بیشتر و هزینه کمتر، بتوانیم خط تولیدهای جدیدی برای دیجیتال‌سازی منابع خودمان ایجاد کنیم؛ حرکت به سوی معاجم معنایی با بهره‌گیری از هوش مصنوعی، داده‌کاوی و فرآوری اطلاعات، جزء کارهایی است که در دوره جدید کار مرکز به

کاربران می‌توانند به‌راحتی آنها را بارگیری کنند. امروزه، بخش عمده‌ای از مخاطبان، نرم‌افزارهای دسکتاپ ما را به شکل آنلاین خرید و دانلود می‌کنند. قالب دیگر عرضه محصولات، این است که از طریق سامانه‌هایی همچون ابر نور نرم‌افزارهای خود را به طور برخط ارائه نموده‌ایم.

در مجموع، باید بگوییم که عرضه محصولات به شکل دسکتاپ همچنان به قوت خود باقی است و مخاطب و مطلوبیت خودش را دارد؛ ولی این موضوع، به معنای نفی ترجیح و اولویت فضای برخط نیست. تعامل بین این دو نوع عرضه (برون خط و برخط)، راهکاری است که ما آن را دنبال می‌کنیم.

با این توضیح، شما بین محصولات برون خط و برخط، معتقد به نوعی ارتباط و تعامل هستید.

بله؛ یعنی امروز کاربران ما نرم‌افزارهای نور را به شکل آنلاین می‌خرند و دانلود می‌کنند و استفاده می‌نمایند. موقع استفاده این نرم‌افزارها، می‌توانند از طریق اتصال به اینترنت دیتاهای تکمیلی یا نسخه‌های اصلاحی را نیز دریافت کنند و محصول خویش را از نظر فنی یا محتوایی به‌روز نمایند. به طور کلی، باید بگوییم که جهان به سوی فضای ابری پیش می‌رود و ما در پردازش‌های جدید و کارهای متن‌کاوی و هوش مصنوعی به دنبال خدماتی می‌رویم که ارائه آنها در قالب آفلاین اصلاً ممکن نیست و صرفاً به صورت برخط هستند.

با توجه به نام‌گذاری سال جاری توسط رهبر معظم انقلاب به عنوان سال «جهش تولید»، برای شتاب بخشیدن و ایجاد جهش در تولیدات مرکز نور، چه راهکاری اندیشیده‌اید؟

متناسب با سال جهش تولید، مثل هر مجموعه دیگری ان‌شاءالله تمهیداتی اندیشیده‌ایم که بتوانیم با حرکت سریع‌تر با چابک‌سازی فعالیت‌ها و تلاش مضاعف، محصولات و ابزارهای بیشتری را برای مخاطبانمان تولید و عرضه کنیم. البته از نظر زیرساختی نیز باید ابزارهای کارآمدتری تولید نماییم. این موضوع، به جهش تولید دیگر مراکز آموزشی و پژوهشی نیز کمک شایانی می‌کند. در مرکز باید در طراحی محصولات خود، جنبه نیازسنجی افراد و مؤسسات را با ضریب بیشتری مورد توجه قرار بدهیم تا بتوانیم مؤثر واقع شویم.

نمی‌توانیم راهبری علوم انسانی را دست دیگری بدهیم و بعد انتظار داشته باشیم که تحول خوبی هم در حوزه‌هایمان اتفاق بیفتد. همان‌طور که زیرساخت علوم اسلامی را فراهم کردیم، در حوزه علوم انسانی هم باید دیتاها و ابزارهای لازم را مورد توجه قرار دهیم و مرکز با مراکز دیگر در این باره تعامل و همکاری داشته باشد تا بتواند محتوای دیجیتالی علوم انسانی را هم راهبری نماید.

در باره برنامه خودمان در مرکز باید عرض کنم، باید نگرش خویش را از جنبه بازرگانی به سوی خدمات فرهنگی سوق بدهیم؛ یعنی اولویت ما، کسب درآمد نیست؛ بلکه اولویت ما، عرضه حداکثری محصولات فرهنگی و علمی است. از این رو، تلاش شده که تولیدات خویش را با حداقل قیمت عرضه کنیم. ممکن هم هست این روند ادامه داشته باشد. نگرش ما به کار مرکز، نگاه عرضه حداکثری و فراهم کردن بهترین شرایط برای مخاطبان است تا بتوانند از محصولات بالاترین استفاده را ببرند. ان شاء الله این نوع نگاه، در آینده بیش از این مد نظر خواهد بود.

مقام معظم رهبری در حکم انتصاب شما، به همکاری و تعامل مرکز نور با حوزه‌های علمیه توصیه نموده‌اند. جنابعالی در این خصوص، چه اقداماتی را مد نظر دارید؟

در مرکز تعامل خوبی با مراکز دیگر، در حوزه بهره‌مندی از ظرفیت‌های علمی یا نیازسنجی و تلاش برای رفع مشکلات آنها و نیز در حوزه تعاملات سازمانی و ارتباط بخشی هست و

صورت جدی مد نظر ماست.

متأسفانه، ما کمتر به تولید گفتمان علمی پرداختیم؛ یعنی کاری که در فصلنامه ره‌آورد نور انجام می‌شود و بسیار ارزشمند است. در بسیاری از موارد، به گزارش نتیجه نهایی اکتفا شده است؛ یعنی آن پژوهش‌هایی که در مرکز شکل گرفته تا آنها را به صورت یک خروجی، یعنی محصول دریاوریم، هنوز در قالب یک محصول علمی یا یک مقاله علمی - پژوهشی ارائه نشده است؛ مثلاً اینکه ما موضوع مشابه‌یابی روایات را بر اساس چه مبانی و اصولی انجام می‌دهیم. اگر چنین گفتمان علمی تولید کنیم، هم دیگران فرایند کار ما را می‌فهمند، هم به آن اتکا و اعتماد می‌کنند و هم نظرات تکمیلی و اصلاحی خویش را برای ما ارسال خواهند کرد. بنابراین، تولید مقاله‌های علمی، ایجاد دوره‌های آموزشی و یا نشست‌های تخصصی، از جمله کارهایی است که باید آنها را دنبال کنیم.

پرداختن به حوزه علوم انسانی، به عنوان یکی از اولویت‌های جدی مرکز باید مد نظر قرار بگیرد؛ چون امروز مجموعه مباحث علوم انسانی با نگاه تمدنی و تمدن‌سازی، دارای ارتباطی عمیق با قرآن و حدیث و سنت است و دانش اسلامی تمدن‌ساز را پدید می‌آورد. شما اگر به پژوهشگاه‌ها و پژوهشکده‌های حوزه علمیه نگاه کنید، می‌بینید که همگی درگیر علوم انسانی هستند؛ مثل: مؤسسه آموزشی امام خمینی (ره)، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، دفتر تبلیغات حوزه علمیه و دیگر مراکز و مؤسسات که بحمدالله کم نیستند. به‌هرحال، مخاطبان ما درگیر این فضا هستند. ما

علم‌سنجی را انجام بدهد، جز با تکیه بر داده‌های دیجیتال و نظارت بر روند تولید و مصرف محتواها سروسامان نمی‌گیرد و اصلاً از طریق نظارت و تولید مصرف در فضای دستی و سنتی، قابل انجام نیست؛ بلکه باید در یک فضای شبکه‌ای و دیجیتال اتفاق بیفتد. بحمدالله، این زیرساخت در مرکز فراهم است و می‌توان یک سامانه بزرگ علم‌سنجی را راه‌اندازی کرد. از طرفی، مرکز نور اعتبار لازم را برای اعتباردهی به این سنجش در اختیار ندارد. از این‌رو، مرکز مشترکی بین مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی طراحی کردیم تا با یک مشارکت توأمان، مرکز علم‌سنجی علوم اسلامی را راه‌اندازی کنیم. اگر این تعاملات طرفینی به نتیجه برسد، ما یک مرکز مشترک علم‌سنجی علوم اسلامی تأسیس خواهیم کرد.

آنچه عرض کردیم، یکی از کارهایی است که ما در تعامل خودمان با مرکز مدیریت و نهادهای حوزوی در دستور کار داریم. امیدواریم این تعاملات خوب، در عمل به خروجی‌ها و دستاوردهای ارزشمند بینجامد.

در پایان، اگر نکته خاصی مورد نظرتان هست، بیان بفرمایید.

بنده در اینجا به سهم خودم، از حُسن نظر مجموعه کسانی که باعث شدند این مسئولیت خطیر به ما سپرده شود، تشکر می‌کنم. به نظرم حُسن نظر و لطف دوستان مجموعه خودمان و انعکاس آن، تأثیر بسزایی در این امر داشت و در این اتفاق، مجموعه

البته ما در آینده به این نوع تعاملات به صورت جدی نیاز داریم؛ به‌خصوص در تعریف ارتباط ما با مرکز مدیریت حوزه علمیه و بعد با وزارت علوم و نیز نهادها و مراکز پژوهشی و آموزشی دیگری که وجود دارند.

در خصوص تعامل با حوزه علمیه باید عرض کنم که مرکز نور، یک مرکز حوزوی است و از دل حوزه علمیه بیرون آمده است و خودش را یک نهاد حوزوی می‌داند؛ چنان‌که تاکنون با مراجع معظم و علمای فاضل حوزه و نهادهای پژوهشی حوزوی ارتباط خوبی داشته است. این امر، از قدیم بوده و نکته جدیدی نیست؛ ولی از یک زاویه دیگری ما می‌توانیم تعاملات خودمان را با مجموع آن چیزی که با عنوان حوزه‌های علمیه می‌شناسیم، به‌خصوص مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه، بازتعریف کنیم و به عنوان نقطه راهبری این جریان عظیم، به شکلی سازمان‌یافته‌تر و جدی‌تر سراغ آن برویم.

به عنوان نمونه، به پروژه‌های اشاره می‌کنم که در حال انجام آن با مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه هستیم. امروزه، مفهومی داریم به اسم علم‌سنجی که پیشرفت علم را مطالعه می‌نماید و گزارش و تحلیل می‌کند. این موضوع، مقدمه سیاست‌گذاری‌های بعدی برای ادامه کار می‌شود که البته برای خودش ابزارها و روش‌هایی دارد. ما در حوزه علوم اسلامی و متناسب با اقتضات آن، کار علم‌سنجی را انجام نداده‌ایم. مرکز مدیریت حوزه علمیه، به دنبال آن است که این کار را انجام بدهد. نکته قابل توجه در این مسئله، آن است که اگر کسی بخواهد

اگر کسی بخواهد علم‌سنجی را انجام بدهد، جز با تکیه بر داده‌های دیجیتال و نظارت بر روند تولید و مصرف محتواها سروسامان نمی‌گیرد و اصلاً از طریق نظارت و تولید مصرف در فضای دستی و سنتی، قابل انجام نیست؛ بلکه باید در یک فضای شبکه‌ای و دیجیتال اتفاق بیفتد. بحمدالله، این زیرساخت در مرکز فراهم است و می‌توان یک سامانه بزرگ علم‌سنجی را راه‌اندازی کرد. از طرفی، مرکز نور اعتبار لازم را برای اعتباردهی به این سنجش در اختیار ندارد. از این‌رو، مرکز مشترکی بین مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی طراحی کردیم تا با یک مشارکت توأمان، مرکز علم‌سنجی علوم اسلامی را راه‌اندازی کنیم

پایگاه های ما

۲۵ مورد (از ۱ تا ۲۵) تاریخ درج ▾

<p>پایگاه نورمگز (وبگاه مجلات تخصصی)</p> <p>پایگاه مجلات تخصصی نور از مجموعه پایگاه های مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی است که وظیفه شناسایی و عرضه مجلات بازرید: ۴۰۴۲۳ تاریخ درج: ۱۳۹۲/۶/۹</p>	<p>پایگاه نورلایب (کتابخانه دیجیتال نور)</p> <p>این پایگاه در سال ۱۳۸۵ و با هدف عرضه کتاب های تخصصی حوزه علوم اسلامی و انسانی بر روی شبکه جهانی اینترنت راه اندازی گردیده و بازرید: ۱۷۴۹۵ تاریخ درج: ۱۳۹۲/۶/۹</p>
<p>پایگاه جامع الاحادیث</p> <p>مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی در راستای تلاش های خود برای تسهیل دسترسی به منابع علوم اسلامی با استفاده از ابزار فناوری بازرید: ۱۲۰۶۵ تاریخ درج: ۱۳۹۳/۴/۱۸</p>	<p>پایگاه جامع قرآنی</p> <p>پایگاه جامع قرآن (quran.inoor.ir) یکی از بزرگترین پایگاه های قرآن پژوهی است. بازرید: ۱۵۴۴۱ تاریخ درج: ۱۳۹۶/۱۲/۱۰</p>
<p>پایگاه حوزه نت (وبگاه اطلاع رسانی معارف دینی)</p> <p>پایگاه حوزه وبگاهی است که در جهت تبلیغ، ترویج و اطلاع رسانی نسبت به معارف دینی و موضوعات فرهنگی و ملی، با هدف تبیین و بازرید: ۹۴۰۱ تاریخ درج: ۱۳۹۲/۶/۹</p>	<p>پایگاه سمیم نور (سامانه مشابه یاب متون)</p> <p>سامانه مشابه یاب متون (سمیم) نور پایگاهی است که می تواند مقالات ارائه شده از جانب کاربران را با حجم انبوه اطلاعات خود مطابقت دهد و بازرید: ۷۳۱۲ تاریخ درج: ۱۳۹۳/۳/۱۳</p>

افتاد و ما قدردان زحمات ایشان هستیم و باید باشیم و در برابر همه اینها وظیفه سنگینی داریم. امیدواریم که بتوانیم وظیفه خودمان را در این دوره ای که کار به دست ما سپرده شده، به مدد همه بزرگوارانی که در خدمتشان هستیم، به خوبی انجام دهیم و امانتی را که طی سی سال مجاهدت دوستان، به دست ما سپرده شده است، به شایستگی پاس بداریم و به رشد و بالندگی برسانیم؛ ان شاء الله.

بسیار متشکر و سپاسگزاریم که وقت خودتان را در اختیار فصلنامه ره آورد قرار دادید. برایتان آرزوی توفیق و سرفرازی داریم. ■

ره آورد نور

- همکاران و عزیزان، اعم از مجموعه مدیران سابق و بدنه مرکز، به ما لطف داشته و دارند و این، خیلی مهم بوده است.
- همچنین، حُسن نظر و لطف مجموعه دوستان ما در نهادهای حوزوی، به ویژه شخص حضرت آیت الله اعرافی، و در راس همه، دفتر مقام معظم رهبری و شخص حضرت آقا که با بزرگواری خودشان، ما را مورد لطف قرار دادند، برای بنده خیلی مغتنم است.
- امیدوارم بتوانم پاسخ مناسب و درخوری به این الطاف در شکلها و سطوح مختلف آن بدهم و در دوره جدید، به یاری خداوند بتوانیم در مرکز خودمان شاهد شکوفایی مضاعفی باشیم.
- در اینجا لازم است تقدیر کنم از مجموعه کسانی که این کشتی را به اینجا رساندند و امروز ما بر قله افتخاراتی ایستاده ایم که خیلی از بزرگواران و عزیزان برای آن زحمت کشیدند؛ اعم از مدیران و دست اندرکاران برجسته و شناخته شده ای که بعضی در قید حیات نیستند و برخی از آنها در مرکز نیستند و بعضی نیز همچنان در مرکز در خدمتشان هستیم یا افراد گمنامی که در قالب تاپیست و مهندسان و محققانی که در سطوح مختلف در حال فعالیت بوده و هستند.
- به خصوص جا دارد از شخص آقای دکتر شهریاری که بیش از دو دهه، یعنی قریب به ربع قرن، به خوبی سکان مرکز را به دست داشتند و در واقع، در دوره مدیریت ایشان، اتفاقات بسیار خوبی